

доц. др Предраг Драгутиновић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Катедра за Свето Писмо Новог Завета

Значај критике текста за српске преводе Новог завета

Део групи: Рецепција у српској преводилачкој теорији и пракси

„Ми смо црквени научници, науком се бавимо на црквеном пољу с циљем да послужимо интересима и добру Цркве, па стога и у критичком раду и научном обрађивању новозаветног текста на касније примесе, само ако се са потпуном сигурношћу утврди да се стварно ради о каснијим додацима или изменама, гледамо јединственим погледом, црквено-научним.“

Емилијан Чарнић

Приложени рад* представља наставак истраживања тематике критике текста у оквиру новозаветне науке. У претходном раду изнесене су основне теоријске поставке критике текста као научне дисциплине, као и кратак историјат њеног развоја. Наговештена су и извесна гигања и промене парадигми на пољу ове фундаменталне теолошке науке.¹ Православни библисти су одавно укључени у процесе који прате развој ове научне дисциплине и труде се да понуде свој допринос у трагању за изворним текстом Новог завета. У Грчкој су православни библисти веома активно укључени у конкретне задатке на овом пољу у земљи и у иностранству, а у Русији се појављују и приручници који су фокусирани на ову тему.² Пре него што се посветимо актуелним и конкретним потребама у текстуално-критичким истраживањима у српској академској и црквеној средини, која свакако треба да зарачунава новије херменеутичке оквири унутар којих се широм света развија ова дисциплина, а о којима ће још бити речи, неопходан је осврт на досадашња постигнућа у српској преводилачкој теорији и пракси. Пре него што начинимо једну селективну ретроспективу рецепције критике текста у српској црквеној-академској средини 20. века, сматрамо умесним два кратка осврта на теме начете у претходном излагању.

---

* Овај рад настао је у оквиру пројекта бр. 179078 „Српска теологија у двадесетом веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Уп. П. Драгутиновић, „Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део први: теоријска поставка“, у: Б. Шијаковић (прир.), *Српска теологија у 20. веку: истраживачки проблеми и резултати* 11 (2012), 31–41.

² Види недавно I. D. Karavidopoulos, “The Ecumenical Patriarchate’s 1904 New Testament Edition and Future Perspectives”, *Sacra Scripta* 1 (2012), 7–14; У Русији такође недавно А. Алексеев, *Текстологија Новог Завета и издание Нестле-Аланда*, Санкт Петербургский Государственный Университет Филологический Факультет, Кафедра библеистики, Санкт Петербург, 2012.

1. Два крајика осврћа

1. 1. Савремену науку критике текста карактерише једна значајна новина у односу на претходне деценије. У центру пажње се, поред материјалних рукописа налазе нарочито аутори истих, преписивачи (scribes).³ Процес преписивања и традирања новозаветних текстова почиње да се разумева као један жив и динамичан процес у коме конкретни људи на различите начине играју такође живу и динамичну улогу.⁴ Ко су били преписивачи? Како су се мотивисали за свој посао? Како су приступали своме раду? У којој мери су уносили своје личне теолошке и филолошке афинитете у процес преписивања? Преписивачи су свој лични печат остављали посредно и непосредно. Посредно кроз извесне интервенције у свом препису које су потом њихов текст преписа чиниле другачијим од предлошка. Један од увида савремене критике текста је и тај, да се рукописи од 4. века па надаље све мање разликују једни од других, потпуно супротно од рукописа до 4. века који нуде обиље текстуалних варијанти у рукописима. То се објашњава чињеницом да преписивачи од 4. века па надаље преписују новозаветне текстове са свешћу о њиховој *каноничности* („Kanonbewusstsein“), што код њихових претходника није био случај. То је такође период настанка византијског текста који је *ѿекси канона* Новог завета.⁵ Овај увид показује како преписивачи реагују на нове црквене околности. С друге стране, непосредне интервенције преписивача су веома занимљиве. Оне се углавном налазе на маргинама преписа и уводе савременог истраживача у један свет мукотрпног рада на преписивању, свет људских слабости који на пластичан начин осликава животне ситуације из којих су грешке у преписима тако природно настајале. Неколико записа са маргина рукописа из средњег века, гласе: „Нови пергамент, лоша тинта. Нећу рећи ништа више“, „Хладно ми је“, „Нека читаочев глас ода част писаревом перу“, „Пергамент је длакав“, „Хвала Богу, ускоро пада мрак“, „Ох, моја руко“, „Ево заврших све: Христа ради дај ми једно пиће“, „Свети Патриче од Армага, избави ме од писања“, „Док пишем, смрзвам се, и оно што нисам могао да (пре)пишем под зрацима сунца, завршио сам под светлошћу кандила“, „Као што морнар чека луку, тако преписивач последњи ред“, „Тужно је! О мала књиго! Заиста ће доћи дан када ће неко над твојом страницом рећи: Руке која те је написала више нема“, „Писање је превелики напор. Оно ти криви леђа, мути вид, потреса стомак и бокове“.⁶ Међу научницима који се баве критиком текста познат је запис на маргини из Ватиканског кодекса на Јев 1,3. Наиме преписивач је уочио да је његов претходник променио предложак са кога је преписивао, разљутио се и написао на маргини следеће: „Безумни и неваљалче, зар не можеш да оставиш старо читање на миру и да га не мењаш!“⁷ Ове и многе друге белешке средњовековних

³ Уп. нпр. J. R. Roysе, *Scribal Habits in Early Greek New Testament Papyri*, NTSD 36, Brill, Leiden 2007; Уп. нпр. за књигу Откровења J. Hernández, Jr., *Scribal Habits and Theological Influences in the Apocalypse. The Singular Readings of Sinaiticus, Alexandrinus and Ephraemi*, WUNT 2/218, Mohr Siebeck, Tübingen 2006.

⁴ Отуда и индикативан наслов једне савремене студије из критике текста D. C. Parker, *The Living Text of the Gospels*, Cambridge University Press, Cambridge 1997.

⁵ Уп. В. Aland, „Welche Rolle spielen Textkritik und Textgeschichte für das Verständnis des Neuen Testaments?“, *NTS* 52 (2006) 312.

⁶ Преузето са www.brainpickings.org (10. 8. 2012).

⁷ J. E. Alsop, „The Odyssey of Textual Criticism: A Dialogue-Review“, *Horizons in Biblical Theology* 32 (2010) 217.

преписивача сведоче у којој мери је преписивање био жив процес. Пренаглашавање слободе преписивача довело је неке истраживаче до констатације да су они заувек и неповратно корумпирали изворни текст, најчешће вођени идеолошким мотивима. Иако је ова теза наишла на отпор од стране истраживача на пољу критике текста, она је свакако дала повода за херменеутичко промишљање дисциплине.⁸

1. 2. Крајем године 2012. заинетресовани жељно ишчекују појаве дуго најављиваног 28. издања критичког текста Нестле-Аланд. Иако ће разлике у односу на 27. издање бити видљиве само стручној читалачкој публици, Нестле-Аланд 28. представља један од највећих догађаја на пољу новозаветне науке 21. века. Оно што је већ сада познато је да ће критички апарат бити донекле измењен са тенденцијом ка поједностављењу. Укључивање нових папируса Р 117 – 127 једна је од значајних новина. Ови папируси су нарочито важни за текст Дела апостолских. Значајније измене могу се констатовати на Саборним посланицама – чак око 30 измена у односу на претходно издање Нестле-Аланд 27. Такође ће текст Саборних посланица бити обогаћен новим паралелама из раног јудејства на бочној маргини. У сваком случају, појава критичког текста Нестле-Аланд 28, као и многи текући пројекти из области критике текста широм света, дају овој дисциплини горућу актуелност. Пре него што сагледамо будуће перспективе за укључивање српске академске и црквене јавности у ове токове, потребно је погледати уназад и описати тренутно стање код нас.

2. Кријшика шексиа у шеорији

2. 1. Војислав Јанић је за време Првог светског рата, боравећи у Енглеској, написао приручник из Увода у Нови завет за ученике Богословије Светог Саве који су тада учили у Кадсдону и Оксфорду.⁹ У овом, за своје време изузетно информисаном и по европским стандардима писаном приручнику, аутор је један обиман део посветио теми критике текста, у поглављу „Историја текста Новога завета“.¹⁰ У овом делу свога приручника аутор показује ученост и упућеност у тадашње стање на пољу текстуалне критике Новога завета и нуди читаоцима једну јасну и поуздану слику историје и тенденција ове дисциплине. Очигледан је најпре апологетски карактер ауторових излагања. На самом почетку он пореди број рукописа Новога завета са бројем рукописа других значајних дела античке књижевности. Констатујући постојање великог броја преписа новозаветних текстова, он констатује да упркос многим одступањима:

„... данашњи текст Новога Завета, којим се православна Црква служи, ипак није тако искварен да би *списао Христивој учења био промењен*“.¹¹

Јанић надаље дели опште убеђење тога времена у погледу задатка и циља критике текста:

⁸ Уп. В. D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Effect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament*, Oxford University Press, New York 1993; В. D. Ehrman – D. B. Wallace in Dialogue, *The Reliability of the New Testament*, Fortress Press, 2011.

⁹ В. Јанић, *Увод у Нови Завет*, Библиотека Хришћанског живота, Свеска VII, Београд 1924.

¹⁰ Исто, 333–396.

¹¹ Исто, 334.

„Задатак пак критичара јесте да васпостави оригинални текст књига, како су изашле из руку аутора“.¹²

Он заступа наивно убеђење да је некада постојао неки архитип који би био извор за *све* манускрипте. Веома је пак оптимистичан у погледу будућности и партиципира у позитивистичком схватању научне дисциплине критике текста тога времена:

„До данас се још није дошло до једног *архитипа*, који би био извор за све манускрипте, које данас имамо. Могуће је, да ће се то једног дана и постићи, нарочито пак сада, ако се отворе све ризнице православних и хетеродоксних цркава на истоку свима европским научницима, који се баве овим питањима“.¹³

„Дефинитивна *поправка* и васпостављање првобитног текста јесте ствар будућности. Могуће је да ћемо једног дана имати првобитни текст Новог завета“.¹⁴

У време када Јанић пише свој приручник научна дисциплина критике текста на Западу сумира резултате из 19. века, док се на православно допринос овој, за Цркву и науку значајној дисциплини, још увек чека.

„У целој православној цркви до данашњег дана нико није испитивао те MSS, нити је дао један систем за њихову научну употребу. Очајно стање православне цркве, а нарочито грчке цркве, није дозвољавало да се врше никаква испитивања у том правцу. Немар, који је владао и сада влада у појединим грчким црквама, у погледу чувања старих, драгоцених MSS учинио је да су многа и многа славна дела старине упропаћена за навек. Не постоји ни један једини списак старих MSS у грчкој цркви или древним патријаршијама. Још нико и не зна каква се дела крију у појединим библиотекама и ризницама манастирским. Заслуга за рад на испитивању текста припада искључиво Западу, који је много урадио на овом пољу, благодареди неуморном раду немачких и енглеских научника. И сав материјал за историју текста Библије мора се црпети од њих све дотле, докле се не почне једанпут и у нашој цркви радити научно на испитивању докумената, које је Исток дао о даје сада, а које Запад описује и разрађује на корист целе Хришћанске Цркве“.¹⁵

Јанићу је наравно познато да постоји једно званично православно издање текста Новог завета, наиме издање цариградске патријаршије. Према њему се односи критички:

„Званично издање Цариградске Патријаршије јесте *Η Καινή Διαθήκη τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει* од 1904. године, штампано трудом Василија Антониадеса, проф. на богословској школи на Халки. Издање је штампано на основу црквених рукописа, који су се употребљавали за богослужење у Цариградској Патријаршији, као и неких лекционара из Библиотека у Атини, Халки и Петрограду ... Издање је снабдевано и са неукусним сликама Еванђелиста као и неколиким факсимилима мање

¹² Исто, 352.

¹³ Исто, 358.

¹⁴ Исто.

¹⁵ Исто, 359. Ова дијагноза је тачна. У грчкој цркви је до научног бављења древним рукописима дошло тек тридесетих година прошлог века. Уп. I. Καραβιδόπουλος, *Ελληνική βιβλική βιβλιογραφία του 20^{ου} αιώνα (1900 – 1995)*, Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1997, 33–36.

вредности ... Ово издање није критички обрађено. Оно се, разуме се, разликује од критичких издања Запада¹⁶.

Поредећи текст 1. главе Еванђеља по Јовану у тексту издања цариградске патријаршије и критичком тексту издања К. ТишENDORФА, Јанић уочава значајне разлике, које он, међутим не сматра суштинским:

„Из овога се види јасно: да нема нигде ни једне битне разлике и да не може бити ни говора о каквој догматској разлици између разних текстова Св. Писма Новог Завета. Научна критика радиће и даље на изучавању историје текста Н. Завета, али наш текст и онакав какав је сасвим је аутентичан да оправда и потврди учење цркве о свима догматским питањима догматике као и свима осталим принципима хришћанства. 250. 000 варијаната када се упореде то јасно сведоче. И у томе се види величина хришћанства и она сила, коју Флоренски назива црквеност, која је сачувала истинитост учења православне, а и хришћанске цркве“¹⁷.

2. 2. Интегрални допринос промоцији научне дисциплине критике текста у српској средини дао је Емилијан Чарнић. Он је то чинио у теорији и у пракси. Осим у свом Уводу у Нови завет¹⁸ и предговору сопственом преводу Новог завета са грчког изворника на српски језик¹⁹, Чарнић се посебно осврнуо на историјат, значај и потребу критике новозаветног текста у оквиру посебне студије „Поводом припрема за критичко издање византијског текста Светог Писма Новог Завета“²⁰. После једног сажетог прегледа историје новозаветног текста²¹, Чарнић се осврће на савремене токове, у којима сада, поред западних достигнућа на пољу критике текста, и грчки теолози преузимају иницијативу:

„Да критичка издања новозаветног текста имају премудрство над широко распрострањеним и ‘традиционалним’ византијским текстом, увидели су православни научници већ одавно, те на богословским факултетима и вишим богословским школама употребљавају новозаветни текст у издањима западних теолога и филолога, осећајући истовремено потребу за једним критичким издањем, које би и Православна Црква могла да усвоји“²².

Грчка Црква је на Свеправославној конференцији на Родосу 1961. год., увидела потребу за једним сопственим *критичким* издањем византијског текста:

„То је знак да је и Грчка црква увидела и признала две ствари: 1) Да је новозаветни текст, који она сада употребљава, некритичан, не може више да се одржи пред научном критиком, те захтева озбиљну коректуру, и 2) Да критичка обрада текста није више ‘протестантски’ посао већ захтев савремене науке и научни метод потребан православној науци, чији радници не могу да пренебрегну резултате досадашњих истраживања“²³.

¹⁶ Јанић, *Увод*, 395.

¹⁷ Исто, 396.

¹⁸ Е. Чарнић, *Увод у Свето Писмо Новога Завета. Ојшћи гео*, Крагујевац³ 1994, 81–127.

¹⁹ *Нови завети*, превод Емилијан Чарнић, Издање Библијског друштва, Београд, 1990.

²⁰ Е. Чарнић, „Поводом припрема за критичко издање византијског текста Светог Писма Новог Завета“, *Богословље*, свеска 1 и 2 (1963) 1–7.

²¹ Исто, 1–5.

²² Исто, 5.

²³ Исто, 6.

Поздрављајући иницијативу за критичким издањем византијског текста српски теолог ипак сматра да овај рад мора узимати у обзир у рукописе других традиција:

„Кратко и начелно ћемо рећи да је циљ научног и критичког обрађивања новозаветног текста успостављање првобитног, оригиналног, апостолског текста путем отстрањивања свих каснијих измена или допуна у тексту, без обзира у којој су намери исте извршене. Конкретно, када је реч о критичком издању византијског текста, оно се не може извршити нити замислити на основу само византијских, познијих рукописа, не узимајући у обзир оне старије, мање дотериване. Јер, циљ научног рада није формирање најлепшег текста, него најчистијег текста, најчистијег од свих каснијих примеса ... Једно је неспорно, наиме, да се критички рад не може ограничити само на један број познијих рукописа, употребљаваних у Грчкој цркви, већ мора узети у обзир и оне најстарије рукописе, које је можда Лукијан имао у рукама када је формирао своју рецензију“.²⁴

Чарнић је такође узео учешћа у дискусијама које су се појавиле у Грчкој у вези црквеног значаја критичког рада и научне обраде новозаветног текста. Конкретно, грчки теолог В. Велас је понудио као методолошки принцип „двоструку валидност“ са сигурношћу утврђених каснијих додатака изворном новозаветном тексту. Он је сматрао да ови установљени додаци имају једну врсту валидности када се посматрају са становишта науке, а другу са становишта вере. То би значило да они, научно гледано, бивају препознавани као секундарни и каснији, али са верске тачке гледишта приписује им се аналогна вредност, дакле аутентична богонадахнутост, као и књизи Светог писма којој припадају. Чарнић је сматрао да је овакав поглед на ствари неадекватан:

„Овакво разликовање двоструке важности, научне и верске, није својствено православној теологији, јер, по нашем мишљењу, научни и верски, црквени интерес се у свести православног теолога поклапају. То нису два интереса већ један јединствени“.²⁵

2. 3. Још један текст из тематике вредан је помена само због тога што се у српској теолошкој средини забрињавајуће мало писало о критици текста. Реч је о прилогу П. Ракића „Методи текстуалне критике Новог завета“.²⁶ Овај студентски рад, базиран на неколико општих приручника, врло је оскудно информисан и помало дезоријентисан у проблематикама везаним за критику текста и сродне научне дисциплине. Ипак, поред свега, за поздравити је чињеница да се о критици текста уопште писало. Аутор, такође, нуди и два интересантна увида: први се тиче, данас много дискутоване могућности и немогућности реконструкције изворног новозаветног текста, а други надконфесионалности рада на критици текста:

„Првенствени циљ новозаветног текстуалног изучавања јесте да се баци јаче светло на оно што су новозаветни писци стварно забележили. А постићи овај циљ скоро је немогуће. Но напори библијских истраживача ка томе циљу проналажења најверодостојнијих, најаутентичнијих новозаветних текстова свакако да заслужује пажњу и дивљење, и тај њихов рад се не може окарактеристати конфесионално, у смислу ‘протестантски’

²⁴ Исто.

²⁵ Исто, 7.

²⁶ П. Ракић, „Методи текстуалне критике Новог завета“, *Свети Кнез Лазар* 3/35 (2001) 41–52.

библисти или ‘римокатолички’ и други. Свима нама хришћанима је на срцу досезање што аутентичнијег изворника²⁷

3. Кријшика шексиа у српској њреводиачкој ѡракси

У Српској православној цркви и просвети два су превода Светог писма Новога завета у широкој употреби: превод Емилијана Чарнића и превод Комисије Светог архијерејског синода. Овом приликом неће бити детаљног осврта на ова два превода. Оно што нас занима у оквиру приложеног рада је следеће питање: са ког грчког изворника су вршени ови преводи? Укратко ћемо се дакле позабавити грчким предлошком оба превода и констатовати у којој мери су ови предлошци критички обрађени. Врло често српски читаоци нису свесни да велики број текстуалних разлика у српским преводима потиче управо из тога што су коришћени различити грчки предлошци са којих се преводило.

3. 1. Емилијан Чарнић је објавио свој српски превод Светог писма Новог завета посредством Библијског друштва из Београда. У *Предговору* преводу Чарнић сажето наводи:

„Као основа за овај превод послужило је осмо издање грчког новозаветног текста А. Мерка (Рим 1957)²⁸“.

Преводилац је оне речи и реченице који се сматрају каснијим додацима ставио у заграде, следеујући примеру Мерковог издања:

„Каснији додаци новозаветном тексту у Мерковом издању, па и у овом преводу, стављени су у средње заграде“²⁹.

О каквом издању текста је реч? Петер Августин Мерк (1869–1945) приредио је критичко издање грчког и латинског Новога завета које је објавио Папски библијски институт: *NT Graece et Latine*. Оно је први пут објављено 1933. год. и од тада је доживело девет издања, последње девето 1964. После Меркове смрти ово издање приређују Лијонет и Мартини. Мерково издање базирано је у основи на критичком апарату који је установио Херман Фрајхер фон Соден (1852–1914).³⁰ Мерков текст се у поређењу са радом његових католичких колега највише удалио од *textus receptus*.³¹ Као мана Мерковог издања наводе се извесне грешке у критичком апарату. Генерално се његов критички апарат сматра непоузданим, нарочито тамо где нуди материјале које није могуће упоредити са другим издањима.³² Недоследност у критичком апарату се свакако може одразити на текст и обрнуто, али како један превод не садржи критички апарат, може се рећи да је Чарнићев избор да свој српски превод изврши на основу Мерковог издања, био добар. Друга опција је

²⁷ Исто, 41.

²⁸ Е. Чарнић, „Предговор“, у: *Нови завети*.

²⁹ Исто.

³⁰ *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt hergestellt aufgrund ihrer Textgeschichte. I Untersuchungen* (1902 – 1910); *II Text mit Apparat* (1913). Целно издање: *Griechisches Neues Testament, Text mit kurzem Apparat*, 1913.

³¹ В. М. Metzger, *Der Text des Neuen Testaments. Eine Einführung in die neutestamentliche Textkritik*, Kohlhammer, Stuttgart u. a., 144. Мерк одступа од *textus receptus* у 160 случајева. Тамо, 140.

³² Исто, 144. Уп. две рецензије Н. G. Opitz, *Gnomon* 12 (1936) 429–436; G. D. Kilpatrick, „Three Recent Editions of the Greek New Testament“, *JThSt* 50 (1949) 145cc.

био Нестлеов текст из 1954. године који је представљао лако прерађено издање текста из 1904. Интересантно је да је још тадашњи Нестлеов текст одступао од *textus receptus* у 233 случаја, дакле далеко више него Мерков. С друге стране, речи и реченице које се заградама маркирају као каснији додаци, а што Чарнић преузима у свом преводу, морају бити узимани *cum grando salis*. Питање је зашто уопште у преводу стављати у заграда речи и реченице које се сматрају каснијим додатком, тј. да нису припадале изворном тексту, нпр. Мк 9,29. Ако се то пак чини, потребно је дефинисати критеријуме, зашто се то негде чини (нпр. Мк 9,29), а негде не чини (1Кор 7,5). Све у свему, Чарнићев превод се до данас има сматрати првим и јединим српским преводом Новог завета са једног критички обрађеног грчког изворника.

3. 2. Тренутно најраспрострањенији српски превод Новог завета је превод Светог архијерејског синода Српске православне Цркве:

„Издао га је **Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве** у сарадњи са **Британским и иностраним библијским друштвом у Београду**, у десет хиљада примерака, а објављује се са благословом Његове Светости Патријарха српскога господина Германа. Превод је израдила **Комисија Светог Архијерејског Синода**, образована, у своје време, управо у ту сврху, а састављена од најпознатијих стручњака којима Српска Православна Црква данас располаже“.³³

„Превод је извршен са изворнога грчкога текста, и то онога који је *textus receptus* у Великој Христовој Цркви – Васељенској Патријаршији у Цариграду – и у свим помесним православним Црквама које се служе грчким језиком, с тим што су редовно коришћена и главна савремена критичка издања Новог Завета (Нестле-Аландово, Мерково и друга)“.³⁴

У основи дакле превода синодске Комисије налази се цариградски грчки текст. О каквом издању текста је реч? Цариградски текст представља први покушај православне Цркве да пружи сопствени јединствени текст Новог завета. Овај текст који се појавио 1904. године (репринт са корекцијама 1912.) још увек се штампа у многим издавачким кућама у Грчкој. Овај текст појавио се у тренутку када је Црква у Грчкој осетила потребу да понуди један интегрални текст Новог завета и на тај начин стане на пут многим варијантама новозаветног текста које су биле у оптицају крајем 19. века. У том циљу 1899. основана је трочлана комисија у оквиру које је највише труда уложио Василиос Антониадис, професор теологије на Халки. Његов задатак је био да сакупи што већи број рукописа, тј. лекционара из Цариграда и Свете Горе на којима би се базирао будући црквени текст. Тако се текст Патријаршије темељи на 116 рукописа (лекционара), од 9. до 16. века, мада је већина из периода од 10. до 14. века.³⁵ Важно је напоменути да цариградски текст није критички и да је базиран на релативно малом броју рукописа из каснијег периода историје Цркве. Међутим, потреба да се широј јавности понуди један византијски или црквени текст, који је вековима био у употреби у православној Цркви, осетна је и код православних и западних истраживача. Један значајан корак у том правцу учињен је критичким издањем византијског текста Еванђеља по

³³ Јеромонах доктор Иринеј (Буловић), „Нови превод Светога Писма Новог Завета“, *Православни мисионар* 6 (1984), 258.

³⁴ Исто, 258–259.

³⁵ Karavidopoulos, “The Ecumenical Patriarchate’s 1904 New Testament Edition“, 10–11.

Јовану.³⁶ Најновији предлози водећег православног истраживача на пољу критике текста Јоаниса Каравидопулоса су следећи: 1) цариградско издање Новога завета треба да служи као основа за припрему једног *кријичкој* реиздања, 2) ново издање цариградског текста треба да буде критичко, дакле опремљено критичким апаратом који би свакако оперисао са много више од досадашњих 116 рукописа, 3) у овом подухвату је неопходно учешће не само православних, већ и западних истраживача, 4) неопходна је финансијска подршка Цркве и осталих заинтересованих да би ова замисао била спроведена у дело.³⁷ Израда дакле једног истовремено научно-критичког и вековном црквеном употребом освештаног текста Новога завета подухват је за садашње и долазеће генерације пре свега православних теолога. Није на одмет поменути да западни истраживачи овај пројекат не само намеравају да конкретно подрже, већ се веома радују једном новом богатству који би овакав текст донео на поље новозаветне науке, текстологије и теологије.

3. 3. Поменимо још један српски превод. Глас Цркве приредио је један превод Новога завета на српски језик, али са веома нејасним поступком превођења. Овај превод није вршен са грчког изворника и представља компилацију више превода, Вука Караџића, синодске Комисије, и „по исправкама и преводима Светог Владике Николаја“.³⁸ Недостатак предговора приређивача оставља простор за многа питања. Није јасно који су били критеријуми за одлуке, када се користи превод Вука Караџића, када Комисије, а када исправке и преводи светог Николаја. Подухват сам по себи, међутим, сведочи о потреби једног новог, свежег превода Новога завета на српски језик. Наиме, поред тога што сваки будући превод треба да буде базиран на критичком грчком изворнику – што превод о коме је реч на жалост није – постоје и одређене специфичности српског језика и српске црквене рецепције новозаветног текста које би приликом консултација око неког будућег новог превода требале бити предмет шире јавне расправе у културном животу Србије.

4. Закључак

Имајући у виду савремена гигања, нарочито у грчкој Цркви и богословској јавности, чини се да православни хришћани постају све свеснији потребе за *једним јединственим византијским кријичким шексиом* који би био основа за све будуће преводе који би се вршили у православним срединама. Пожељно би било укључити се у процес израде овог критичког текста који је одмакао од идеје, и који за сада чека институционалну, системску и финансијску подршку.³⁹ Предност оваквог критичког издања византијског текста била би у томе, што он не би био једна вештачка творевина (као већина критичких издања), текст који у *шом* облику никада није употребљаван у животу Цркве, већ један у Предању укоревени текст на коме су темељиле веру генерације православних хришћана у прошлости.⁴⁰

³⁶ *The Gospel according to John in the Byzantine Tradition*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2007.

³⁷ Karavidopoulos, “The Ecumenical Patriarchate’s 1904 New Testament Edition“, 12–13.

³⁸ *Свјето Писмо Нови Завет*, Глас Цркве, 2008.

³⁹ Karavidopoulos, “The Ecumenical Patriarchate’s 1904 New Testament Edition“, 12–13.

⁴⁰ О овој проблематици види Драгутиновић, „Значај критике текста“, 35–36.